

Középiskolai MTA Alumni program

Veszprém megye helynevei

Iskolánk, az Ajkai Bródy Imre Gimnázium, idén már második éve vesz részt a Középiskolai MTA Alumni Programban, melynek keretén belül **2024. április 9-én**, Dr. Hoffmann István akadémikus, kutatóprofesszor érkezett hozzánk, aki a Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének egyetemi tanára.

Az előadás előtt, Jákliné Tilhof Ágnes igazgatóhelyettes köszöntötte az előadót, és az érdeklődő tanulókat. Bemutatta a professzorúr szakmai tevékenységének főbb állomásait, megismertette a diákokat életútjával, ezáltal még jobban felkeltve az érdeklődésüket az előadó és a téma iránt.

Dr. Hoffmann István Debrecenből érkezett meghívásunkra

iskolánkba. Veszprém megyében, Pápán született, onnan került el a cívisvárosba, így különösen szívesen látogatott el Ajkára, gyerekkorának ismerős környékére, annak ellenére, hogy intézményünkhöz közvetlen kapcsolat nem fűzi.

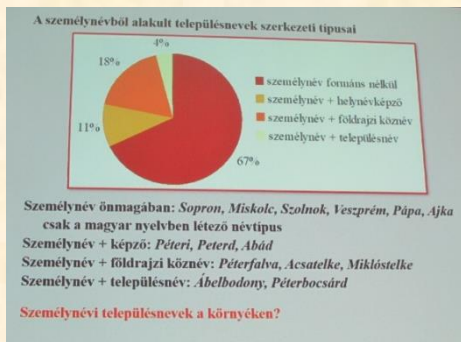
Az előadás a helynevek tudományos hasznáról és Veszprém megye helyneveinek, tulajdon neveinek alakulásáról szólt, melyre több, mint 50 diák és a magyar szakos kollégák is kíváncsiak voltak.

Az előadás elején megtudhattuk, mit is nevezünk helynévnek, milyen különleges szerepe van a köznévnek és a tulajdonnévnek, milyen ősi nyelvi kategóriába tartoznak a személynevek.

Ezt követően a helynevek szerepéről esett szó, mely a múlt megismerésében miként használható fel. A helynevek eredetét, etimológiáját figyelve megtudhatjuk, hogy keletkezésük során mely nyelvben jöttek létre és milyen helyi sajátosságokat viselnek. Például Várpalota olyan település, melynek palotaszerű vára van. Vagy Ajka, Ayka személynevű emberek birtokában lévő település. Könnyen megfejtethető, hogy Hárskút az a település, amely egy hársfa melletti kútnál keletkezett. Tapolca nevét pedig a szláv nyelvben kell keresni, amely egy víznév, egy melegvízű forrás.

A magyar nyelv múltjának megismerésében a helyneveknek különleges szerepe van. Így a szórványemlékek megfejtése nagyon fontos információkat takar. Ezáltal a településnevek keletkezésük szerint típusokba sorolhatók. Jelentésük alapján a település és az ember viszonyára utal Ajka, a természeti környezetre Hárskút. Szerkezetük alapján egyszerű a Bánd, de összetett a Bakonygyepes és a Somlóvásárhely településnév..

Érdekes volt azt is hallanunk, hogy az Árpádkorból 628 népnévből alakult településnevet ismerünk a sokezer névből.

A település és az ember viszonyára utaló településnevek kb. 250 foglalkozásnévből alakultak ki, mint pl. a lovász, madarász, vadász, hőgyész, erdész. fegyvernek stb. A település és ember viszonyára utalnak, pl. a Fekete, Csóka, Bátor. Idegen eredetűek a török Tas, a szláv Padrag, a német Konrad vagy a latin-görög Márton.

Megtudhattuk azt is, hogy 1204-ben említik először Ajkát, Aycha néven, Padraggal 1109-ben Podruc névvel találkozhatunk, vagy Beréndet 1236-ban leljük fel a korabeli dokumentumokban.

Hallhattunk még a leggyakoribb szentnévi helynevekről, amelyek az épített környezetre utalnak, pl. Szentgál, 1390 Scentgal. Idegen eredetű településneveink pl. Ajkarendek: 1270 Rydnak, 1303 Rednek, 1340 Ayca Redneke, 1347 Aykarenneky. Városunk folyójáról, a Torna patakot 1075/+1124/+1217-ben Tornowa néven említették, melynek jelentése 'tüskés, bozotos, kökényes (patak)'.

Az előadás végén Hoffmann István elmondta, hogy a Magyar Nemzeti Helynévtár Program középiskolásoknak fog egy olyan pályázatot kiírni, amely helynévgyűjtésre szólít fel. El lehet menni Somlóvásárhelyre, Tósokberéndre, megkérdezni az öregeket, hogy milyen helyneveket használtak. Az érdekes előadás során a hallgatóság új összefüggéseket

fedezhetett fel a környék helyneveiről és azok kialakulásáról. Megköszönve az előadást, kötetlen beszélgetésre került sor az előadóval kis vendéglátással egybekötve, mely szintén az Alumni programnak volt köszönhető.